

Forord

Sverre Raffnsøe

Book chapter (Publishers version)

This chapter was originally published in *Moralens evindelige genkomst - Introduktion til Friedrich Nietzsches Moralens oprindelse*. Pages 7-11, Gyldendal 2001.

Uploaded to OpenArchive@CBS: October 2015

Kulturel beherskelse versus ressentiment	83
Inderliggørelsen og den dårlige samvittighed	89
Ressentimentets koblinger og inderliggørelsen	94
a) Den jødiske præstestands skabelse: ressentimentets nej	99
b) Det kristne præsteskabs skabelse: den dårlige samvittighed	102
c) De guddommelige magters rolle hvor skylden indløses	111
Skyldens indløsning og genkomst i kristendommen	112
Del III: Tredje afhandling, "Hvad betyder asketiske idealer?"	119
Dualisme og nihilisme	121
Nihilisme og askese	132
Filosofisk askese	138
Videnskab og sandhed	143
Metafysikkens evindelige genkomst	153
Nietzsches (u)samtidighed	160

Litteratur 175

FORORD

Man har ofte beskyldt Friedrich Nietzsches (1844-1900) tankning for at være esoterisk, utilgængelig, usammenhængende og uigennemtænkt. Utilgængelig og esoterisk måske, med de mange implicite referencer, de forskellige masker og de partikulære afsæt der bevirker at den overordnede sammenhæng til tider kan være ganske svært at finde. Usammenhængende og uigennemtænkt er Nietzsches filosofi nu ikke.

Denne bog skulle gerne give en mulighed for at op-dage dette ved at give en introduktion til et af Nietzsches centrale skrifter, hans *Zur Genealogie der Moral (Moralens oprindelse, 1993)* som han udgav i 1887. Hvis man gør sig den anstrengelse at nærlæse denne bog, viser det sig at der er tænkt ganske meget, både sammenhængende og koncentreret, i denne forholdsvis korte tekst.

På titelbladet af *Moralens oprindelse* angav Nietzsche selv at bogen var tænkt som „et tillæg til og en komplettering [Ergänzung],“ samt en „tydeliggørelse [Verdeutlichung] af“ værket *Jenseits von Gut und Böse* („Hinsides godt og ondt“) som han havde udgivet året før. Allerede dette var imidlertid konciperet som en tilføjelse der skulle tydeliggøre hans digteriske værk *Also sprach Zarathustra (Således talte Zarathu-*

stra, 1999) der var udkommet i årene 1883-85. *Moralens oprindelse* tildeles dermed umiddelbart status af en tilføjelse til en tilføjelse og en eksplikation af en eksplikation. Det står umiddelbart som det værk i Nietzsches forfatterskab hvori han anstrænger sig mest for at levere og kommer så langt i retning af en systematisk og sammenhængende fremstilling af sin tænkning som han mente at kunne komme.

Da Nietzsche to år senere, i 1889, ser tilbage på og giver en kort karakteristik af sine hidtidige skrifter i værket *Ecce Homo* (*Ecce Homo*, 1994), kan han imidlertid, lettere selvbevidst, fremhæve *Moralens oprindelse*, også i forhold til sine andre bøger, som „det mest uhyggelige og enestående [das Unheimlichste] der hidtil er skrevet“ hvad angår „udtryk, hensigt og overraskelsens kunst“ (Nietzsche: *Werke II*, s. 1143). I det relativt korte værk der er langt mere overskueligt disponeret og logisk fremadskridende end f.eks. *Zarathustra* og det overvejende aforistiske *Hinsides godt og ondt*, udfolder han en ny tilspidset skrivemåde hvori han springer fra det køligt videnskabelige til det passioneret personlige for at pege frem mod nye provokerende sandheder. Den intenderet tilspidsede og provokerende stil er ikke tilfældig for så vidt som hensigten med værket også er ny. *Moralens oprindelse* danner en ny begyndelse i forfatterskabet eftersom han heri for alvor indleder en vedvarende kamp mod moralen og en polemik mod en fornuit som han nu betragter som i bund og grund moralsk. Denne „store krigserklæring“ som han senere kalder den i forordet til *Gotzen-dämmerung* fra 1889 (*Afgrundens ragnarok*, 1993), forbliver retningssgivende for resten af forfatterskabet.

Moralens oprindelse indtager altså en central stilling i Nietzsches forfatterskab for så vidt som han her for første gang for alvor samlet og systematisk

formulerer opgøret med og distanceringen fra moralen som det overordnede tema i sin tænkning idet han søger at godtgøre hvorledes den europæiske tænkning og socialitet gennemgribende er af moralsk karakter.

*

Dette opgør blev skelsættende og følgerigt. Det har betydet at Nietzsches tekstkorpus, og ganske ofte *Moralens oprindelse*, i dag danner en selvfølgeafslutning på et filosofihistorisk pensum. Han gør op med den store filosofiske tradition for metafysik og moralfilosofi der indledes med Platon, og lukker døren bag sig så umisforståeligt at han i sin samtid i vid udstrækning forblev ene- og alenstående.

Samtidig peger Nietzsche imidlertid frem imod en tanke der har befriet sig for moralen og de metafysiske illusioner i en sådan grad at den er blevet en anden. Og den ensomme vandrer i bjergene omkring Sils Maria har siden fundet en række prominente samtalepartnere der har diskuteret med og be-tynt sig af ham i deres eget forsøg på at tænke videre. Martin Heidegger (1889-1976) beskæftigede sig indgående med hans tænkning i hvert fald siden begyndelsen af 1930'erne og publicerede med *Nietzsche I-II* i 1961 den mest omfattende bog han overhovedet udgav. Gilles Deleuze (1925-95) har med *Nietzsche et la philosophie* fra 1962 skrevet en væsentlig monografi om ham og vedbliver at vende tilbage til centrale nietszscheanske figurer i sine øvrige bøger. Jacques Derrida (f. 1930) har med *Eperons – Les styles de Nietzsche* fra 1978 og *L'oreille de l'autre* fra 1982 udgivet flere værker viet til ham og er allerede præget af hans tænkning i gennembrudsværket *De la grammatologie* (*Om grammatologi*, 1970) fra 1967. I det

hele taget lader hele det poststrukturalistiske opbrud i fransk filosofi sig vanskeligt tænke uden receptionen af Nietzsche. Michel Foucault (1926-84) har således kun udgivet én artikel „Nietzsche, la généalogie, l'histoire“ fra 1971 (*Nietzsche, genealogien, historien*, 1983) viet udelukkende til Nietzsches *Moralens oprindelse*; men han har til gengæld udalt at Nietzsches tænkning stod så nært på at han foretrak at „forblive tavs når det drejer sig om Nietzsche“ for i stedet at betjene sig af ham og omforme ham for selv at kunne tænke videre (Foucault: Dits et écrits II, s. 753). Andre tænkere for hvem Nietzsche har spillet en central rolle er blandt andre Paul Valéry (1871-1945), Georges Bataille (1897-1962), Maurice Blanchot (f. 1907), Ernst Bloch (1885-1977), Walter Benjamin (1892-1940), Theodor W. Adorno (1903-1969) og Gianni Vattimo (f. 1936).

Den Nietzsche der figurerer som afslutningen på den klassiske filosofihistoriske tradition er således også blandt de filosoffer i denne tradition der har den mest omfattende og mangfoldige filosofiske virkningshistorie. I og med at en række skelsættende tænkere og filosoffer har revideret ham, er han blevet genfødt posthumt og har virket ind på eftertiden på mangfoldig vis.

*

Den foreliggende introduktion søger at give et indblik i det skelsættende i *Moralens oprindelse* ved at følge Nietzsches tekst på vej. Den begynder ved betydelsen af *Zur Genealogie der Moral* og følger overordnet værket egen progression. Min bog er derfor ligesom Nietzsches disponeret i en indledning og tre hoveddele. I indledningen gør jeg rede for hvilke implikationer der ligger i værket titel og sø-

ger at give et første overblik over dets opbygning. De følgende hoveddele I-III gør rede for indholdet i hver enkelt af de tre delafhandlinger som *Moralens oprindelse* indeholder.

Nietzsches værk følges dog ikke ganske slavisk. Jeg griber frem til senere eller tilbage til tidligere passager hvor det forekommer hensigtsmæssigt i forhold til den overordnede sammenhæng. Jeg har også inddraget andre af Nietzsches værker hvor det var oplysende. Det drejer sig blandt andre om *Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik* fra 1872 (*Tragediens fødsel*, 1996), *Vom Nutzen und Nachteil der Historie für das Leben* fra 1874 (*Historiens nytte*, 1994), *Hinsides godt og ondt* og *Ecc Homo*.

Når et værk introduceres angives originaltitel og udgivelsesår, samt titel og udgivelsesår på den mest tilgængelige danske udgave hvis værket er oversat til dansk. Derefter anvendes den gængse danske værkstitel. Dette indebærer at jeg henviser til *Zur Genealogie der Moral* som *Moralens oprindelse* selv om denne oversættelse, som det vil fremgå i det følgende kapitel, kan forekomme misvisende. De gængse citater fra udenlandske udgivelser har jeg selv oversat for at den tanketrække jeg forfølger kunne komme klarere muligt til udtryk også i den danske gengivelse. Der henvises så vidt muligt til idealtæst, først og fremmest til Nietzsches egne som oftest ganske korte afsnitsinddelinger, da disse går igen i alle udgaver. Hvor dette ikke er hensigtsmæssigt henvises der til gængse udgivelser på originalsproget.